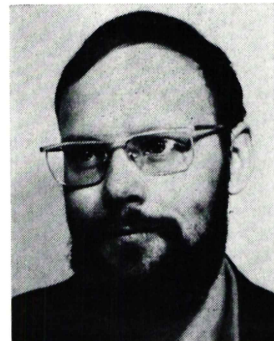

Den nya psykologutbildningen

Tjugofem år efter våra nordiska grannländer håller vi på att få en yrkesinriktad psykologutbildning i Sverige. Den första kullen från den nya grundutbildning som startade hösten 1969 blir klara med sin fil.kand. examen till sommaren 1972. Hur deras fortsatta utbildning fram till psykologexamen kommer att se ut beror på utbildningsdepartementets inställning till ett utredningsförslag som nyligen remissbehandlats.

Om den nya psykologutbildningens målsättning och innehåll handlar nedanstående artikel av Anders Fransson, extra universitetslektor vid Pedagogiska institutionen i Göteborg och sekreterare i Psykologexamensgruppen som våren 1971 presenterade ett förslag till psykologutbildning efter grundexamen.

Anders Fransson

"Sveriges Psykologförbund hälsar med tillfredsställelse att myndigheterna äntligen efter 20 års utredningar anser sig mogna att genomföra en universitetsreform som tillgodoser behovet av yrkesutbildning för psykologer". Så inleds ett av remissvaren på det förslag till psykologutbildning efter grundexamen som offentliggjordes i maj 1971. Tidigare under året kom ett förslag till utformning av tredje året av grundutbildningen för blivande psykologer. Två år tidigare i juni 1969 hade Kungl Maj:t beslutat att inrätta en psykologexamen och samtidigt utfärdat provisoriska bestämmelser om utbildning för psykologexamen.

Psykologutbildningen genomgår alltså just nu en genomgripande omvandling. Den här artikeln kommer främst att handla om de utbildningsförslag som nyligen remissbehandlats och till vissa delar beslutats. Först dock något om den utbild-

ning som de idag yrkesverksamma psykologerna har bakom sig.

När Kungl Maj:t 1958 tog ställning till ett förslag från den s k psykologutredningen som tillsattes 1953 konstaterades att man från myndigheternas sida inte ansåg behov av en särskild psykologexamen föreligga. Den teoretiska grundutbildningen kunde fullgöras genom en fil kand med ämnena psykologi, pedagogik och sociologi och en högre examen utgöras av fil lic i psykologi eller pedagogik ansågs det. Frågan om tillämpningsutbildning borde lösas "genom samarbete mellan arbetsgivarna och arbetstagarna inom denna sektor av arbetsmarknaden" skrev Kungl Maj:t. Därefter hände ingenting förrän 1969. De psykologer som sökte sig ut på arbetsmarknaden under 1950- och 1960-talen kom således att sakna en yrkesinriktad grundutbildning och har själva på olika vägar fått komplettera sin utbildning. Ett stort antal psykologer har efter sina universitetsstudier fortsatt sin utbildning med kurser i tex

Efter ett anförande vid Svenska Psykiatriska Föreningens vårmöte i Göteborg, maj 1971.

personlighetsdiagnostik och behandlingsmetodik. En omfattande fortbildningsverksamhet har vuxit fram. Denna verksamhet ska inte behandlas här. Sammanfattningsvis kan konstateras att den "psykologutbildning" som givits vid universiteten fram till slutet av 1960-talet endast givit en orienterande och renodlat teoretisk översikt av olika behandlingsmetoder. Någon praktisk träning i behandlingsmetodik har inte förekommit.

Den nya grundutbildningen för psykologer

I samband med UKAS-reformen av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna 1969 tillkom en särskild utbildningslinje för blivande psykologer, linje 4 a. Utbildningslinjens uppläggning framgår av *figur 1*. Först under grundutbildningens senare del blir linje 4 a mer klart inriktad mot psykologyrket. Psykologi AB 1 avser att ge en grundläggande utbildning i psykologi för blivande lärare, forskare, psykologer m fl.

Med början i Pedagogik A 2 börjar träningen i psykologisk utrednings- och behandlingsmetodik. Ett avsnitt av pedagogikterminen ägnas åt träning i observationsmetoder och metoder för utvecklingsbedömning, ett annat avsnitt ägnas åt en analys av anpassningsbegreppet mot bakgrund av de grundläggande kunskaper i personlighetspsykologi och socialpsykologi som inhämtats under Psykologi AB 1 och Sociologi A1. Under detta avsnitt ges, åtminstone på vissa utbildningsorter, även en viss träning i inlärningssteoretiskt förankrade behandlingsmetoder.

Med Psykologi CD 1 eller utförligare "Påbygg-nadskurs CD1 i psykologi med tillämpningsinriktning", som första gången anordnades höstterminen 1971, startar den mera direkt yrkesförberedande

delen av psykologutbildningen. Enligt den normalstudieplan som fastställdes i juni 1971 syftar Psykologi CD 1 till att "ge viss färdighet i psykologisk utredningsteknik, ge erfarenhet av metoder vid psykologisk behandling samt förtrogenhet med psykologens roll och arbetsuppgifter vid psykologisk tillämpning". Kursernas inriktning och omfattning beskrivs i normalstudieplanen på följande sätt. En poäng motsvarar ungefär en veckas studier.

Kurs 1 Utredning och behandling 8 poäng

Kursen har två huvudmoment.

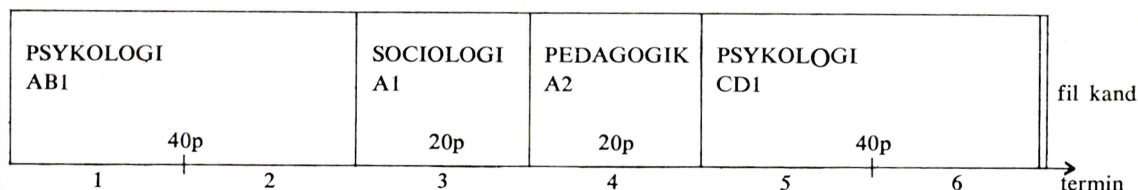
a. att med utgångspunkt från en personlighetspsykologisk och utvecklingspsykologisk referensram belysa generella modeller i psykologisk utredning och behandling, ge erfarenhet av psykologiska undersökningsmetoder och orientering om psykologisk behandlingsmetodik. Den teoretiska referensramen förutsättes även innehålla psykopatologiska aspekter.

b. att genom gruppsamlingar ledda av erfarna psykologer behandla de problem som uppstår då de studerande personligen försöker tillägna sig och integrera de olika moment utbildningen innehåller. Vid dessa gruppsamlingar ägnas särskild uppmärksamhet åt interaktionsprocesser i psykologisk tillämpning. Ansvars-, kompetens- och sekretessfrågor tas upp till diskussion.

Kurs 2. Socialkunskap 3 poäng

Kursen syftar till att med utgångspunkt från en socialpolitisk orientering ge kunskap om den organisatoriska och författningsmässiga bakgrunden till bl a psykologens arbete på några av social- och sjukvårdens, skolans samt arbetslivets m fl områden.

Fig. 1. Grundutbildningen fram till fil kand för blivande psykologer (linje 4a)

Kurs 3. Psykologisk utredningsteknik 6 poäng

Kursen syftar till att ge träning och färdighet i några vanliga metoder vid psykologisk utredning. Intervjumetodik, testmetodik samt testkännedom. Kursen bör inriktas dels på de tekniska och psykologiska aspekterna på intervju- och testmetodik dels på de olika faserna i utredningsarbetet. De dynamiska interaktionsprocesserna vid psykologisk utredning betonas.

Kurs 3 är tillsammans med de två pedagogiskurser som nämndes tidigare den kurs som klarast syftar till direkt färdighetsträning av de kurser den studerande möter under sina fem första terminer på linje 4 a.

Kurs 4. Problemaktualisering 3 poäng

Kursen syftar till att med utgångspunkt från besök på tillämpningsinstitutioner analysera och teoretiskt belysa aktuella problemställningar med relevans för psykologisk tillämpning.

Den sjätte och sista terminen av linje 4 a läses två kurser. Kurs 5 syftar till att ge praktisk erfarenhet av ett tillämpningsområde och kurs 6 som syftar till att ge träning i planering och genomförande av en undersökning. Där så är möjligt kan kurs 5 och 6 förläggas till en och samma tillämpningsinstitution antingen parallellt eller i följd. Den studerande kommer därvid att stå i kontakt med tillämpad psykologisk verksamhet under hela den avslutande terminen av grundutbildningen.

Kurs 5 och 6 beskrivs i normalstudieplanen på följande sätt.

Kurs 5. Psykologiska arbetsuppgifter med anknytning till psykologisk tillämpning (10 poäng)

Kursen bör inom ett tillämpningsområde ge generell träning i insamling, tolkning och integrering av data, samt erfarenhet av åtgärdsplanering och uppföljning. Tyngdpunkten bör ligga på klientkontakter och samtalsträning samt integration av teoretiska och praktiska moment i psykologisk yrkesverksamhet. Institutionskännedom bör betonas.

Kurs 6. Självständigt arbete (10 poäng)

Träning i undersökningsplanering. Egen undersökningsuppgift som kan utföras antingen enskilt

eller i grupp och som bör, där lokalt är möjligt, anknytas till problemställningar av betydelse för praktisk psykologisk verksamhet vid tillämpningsinstitution.

Psykologutbildningen efter grundexamen

Som nämndes tidigare inrättades 1969 en särskild psykologexamen och provisoriska bestämmelser för en tvåårig utbildning för psykologexamen. Samtidigt tillsattes en arbetsgrupp (psykologexamensgruppen, PEG) med uppgift att utforma förslag till definitiv studieplan för denna utbildning. PEG:s förslag presenterades i våras och har remissbehandlats under hösten. Ett beslut väntas under våren 1972. De provisoriska bestämmelser som utfärdades 1969 gäller således fortfarande. Någon normalstudieplan för den "provisoriska psykologexamensutbildningen" finns inte utan varje institution har fått fria händer att skapa en så god yrkesutbildning man förmått inom ramen för tillgängliga resurser. Genom att dessa resurser är ytterst blygsamma är utbildningen för psykologer ännu i stor utsträckning en teoretisk utbildning.

Genom att koncentrera undervisningsinsatsen på några få avsnitt har man dock på flera håll lyckats få till stånd relativt omfattande kurser i klientcenterad terapi, beteendemodifikation, gruppterapi etc. Psykologexamensutbildning som nu är relativt hårt spärrad anordnas både vid de psykologiska och pedagogiska institutionerna. Genom att normalstudieplan saknas och det bedrivs ett kontinuerligt utvecklingsarbete är det mycket svårt att ge en översikt över denna utbildning. Jag ska i stället skissera det förslag från arbetsgruppen PEG som för närvarande bearbetas inom UKÄ.

PEG:s förslag

PEG har sett som sin målsättning att utforma en bred grundläggande utbildning som skall kunna fungera som bas som psykologinsatser inom skilda områden. Utbildningen skall ge de studerande kompetens att direkt efter psykologexamen gå ut i praktisk psykologisk verksamhet. Gruppen har tagit avstånd från tanken på differentiering

av utbildningen på linjer men förordar en viss individualisering bl a inom ramen för ett självständigt arbete på en termin. PEG har strävat efter att göra hela utbildningen tillämpningsinriktad och föreslår inte något separat tillämpningsavsnitt. Som styrande princip vid denna strävan har gruppen utnyttjat arbetsfunktionsbegreppet. Man har försökt bygga upp sitt studieplansförslag kring ett antal centrala arbetsfunktioner som är gemensamma för psykologer inom skilda tillämpningsområden.

"Alltjämt står den enskilde individen i centrum för psykologens intresse" skriver PEG. Man menar dock att ett framgångsrikt arbete med individer förutom kunskaper i personlighetsdynamik, utvecklingspsykologi etc förutsätter grundliga kunskaper om och kompetens att föreslå förändringar i den sociala och fysiska miljö individen lever i. Detta synsätt präglar gruppens förslag.

I PEG:s förslag framtonar en aktiv och självständig psykologroll där behandling och profylax intar en mer framträdande plats än vad som kanske varit fallet för många av 1960-talets psykologer.

Vid utformningen av de olika delkurserna har ett antal principer varit vägledande.

— Undervisningen skall koncentreras till några få huvudtyper av problem inom det arbetsområde som resp kurs behandlar. Ambitionen har varit att ge färdighet på några få väsentliga avsnitt i stället för en relativt ytlig orientering över ett brett spektrum av uppgifter.

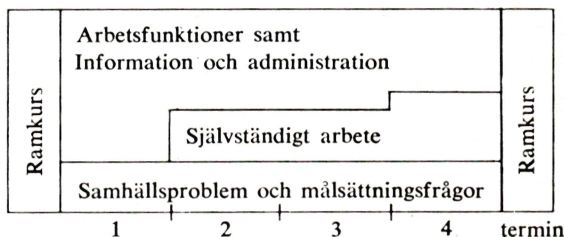
— Varje kurs bör inledas med ett teoretiskt avsnitt, där grundutbildningens kunskaper fördjupas och breddas inom de problemområden kursen behandlar. Valet av teoretiska moment sker så att det arbete med praktiska problemställningar som kommer senare under kursen kan bedrivas på ett bättre underbyggt sätt. De teoretiska studierna löper sedan parallellt med mera färdighetstränande moment under hela kursen.

— Arbete med praktiska problem såväl i form av modellfall som aktuella fall vid olika tillämpningsinstitutioner utgör det centrala momentet i kurserna. Härvid ägnas stor uppmärksamhet åt

etiska frågor, psykologens samverkan och kommunikation med olika grupper och befattningshavare samt de resursbegränsningar och andra hinder som påverkar arbetets uppläggning och genomförande. Psykologens samtliga uppgifter vid genomförandet av ett uppdrag blir föremål för analys, diskussion och praktisk träning. Psykologens kritiska funktioner uppmärksammas.

PEG:s förslag upptar följande kurser. En plan för kursernas fördelning i tiden anges i figur 2.

Fig. 2. Psykologexamensutbildning enl. PEG. Kursernas fördelning i tiden

En *Ramkurs* inleder och avslutar studierna. 4 poäng

Kursen har två målsättningar, dels presentera utbildningens innehåll och inriktning dels förmedla analys av de teorier och metoder utbildningen behandlar.

Fyra arbetsfunktionskurser:

1. *Utredning och behandling av individer* 20 poäng

Kursen innehåller tre delar.

- Utredning för val och utformning av behandling
- Behandlingsteorier samt observation och utvärdering av behandlingsförlopp.
- På egna upplevelser grundade erfarenheter av behandlingsarbete. En gruppsamtalsserie med en träff per vecka under 3 terminer. Detta avsnitt syftar till att ge relativt ingående färdigheter i gruppmetodik, och att lägga en grund för senare träning i individualterapi.

2. *Utredning och åtgärder avseende grupper och organisationer.* 10 poäng

Kursen syftar till att med utgångspunkt från

praktiska problemställningar analysera och öva de olika stegen i psykologens utredning och åtgärder avseende såväl smågrupper som organisationer av varierande komplexitetsgrad. Speciellt uppmärksammas förändringsprocesser och psykologens medverkan vid bl a utformning av utbildning, information och samråd i samband med förändringens genomförande.

3. Utredning och åtgärder avseende individens fysiska miljö. 8 poäng.

Kursen består av två delar.

a. Människa — miljösystem. Här behandlas frågor som gäller närmiljöns utformning ex instrumentutformning.

b. Miljöplanering — miljövård.

Detta moment inrymmer problemkomplex alltifrån miljövårdsfrågor t ex psykologiska skadeverkningar av föroreningar till utformningen av arbetsmiljöer, lekplatser och vårdmiljöer.

4. Urval och rådgivning. 8 poäng

Kursen syftar till att ge färdigheter i att med situationsanalys — arbetsanalys som grund planera och genomföra psykologiska urval- och anlagsundersökningar.

En kurs *Information och administration 6 poäng* syftar till att förbereda för de planerande och arbetsledande inslagen i en befattning som självständig psykolog.

Under hela studietiden anordnas en *seminarieserie för studier och debatt kring målsättnings- och värderingsfrågor* som aktualiseras inom de olika arbetsfunktionskurserna eller av aktuell samhällsdebatt kring frågor som rör psykologens verksamhetsområde.

Slutligen ingår i gruppens förslag ett *självständigt arbete* omfattande en termin. Det självständiga arbetet kan ske i olika former. PEG nämner fyra.

a. Utredningsarbete t ex i form av fördjupade case-studier inom något av arbetsfunktionsområdena.

- b. Utvecklingsarbete t ex utveckling av bedömningsinstrument
- c. Uppsatsarbete av konventionellt slag.
- d. Litteratursammanställning med analys och ev förslag till uppläggning av ett forskningsprojekt.

Även om PEG:s förslag innebär att hela utbildningen görs tillämpningsriktad ger de två åren efter grundutbildningen inte utrymme för någon specialisering i egentlig mening. Fördjupning i t ex olika terapeutiska metoder får ske efter psykologexamen. Liksom nu är fallet på många håll bör denna specialiserande vidareutbildning i stor utsträckning ske i samverkan mellan olika utbildningskategorier. Av allt att döma är det sådana tankegångar som ligger bakom direktiven till Socialstyrelsens psykoterapiutredning.

Begär vår rekvisitionslista för enklare beställning av individuella recept- och kvittoblanketter. Ni får snabb leverans och förstklassigt arbete.

fotoprint TRYCKERIAKTIEBOLAGET FOTOPRINT
Kungsbacka Telefon 0300/110 00 -1 -2

Leverantör av trycksaker till bl. a. landsting, sjukhus och privatpraktiserande läkare.